

**Piotr Bórawski, Katarzyna Brodzińska**

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

## **TURYSTYKA WIEJSKA W POLSCE – OCENA TENDENCJI ROZWOJU NA PODSTAWIE WYBRANYCH CECH\***

### **1. Wstęp**

Turystyka wiejska stwarza możliwości uzyskiwania dodatkowych i alternatywnych źródeł dochodu ludności wiejskiej oraz przeciwdziałania bezrobociu [Młynarczyk, Marks 2002]. Poza tym szeroko akceptowanym stwierdzeniem warto zauważyć, że jej rozwój sprzyja również podejmowaniu działań zmierzających do ochrony walorów środowiska. Aspekt ekologiczny, związany z podejmowaniem działań zapewniających zachowanie walorów turystyki wiejskiej, zaczyna odgrywać coraz większą rolę w rozwoju tej formy aktywności gospodarczej mieszkańców wsi [Połucha, Młynarczyk, Marks 2002]. Turystyka stwarza również możliwości rozwoju innych przedsięwzięć gospodarczych. Obok obiektów turystycznych mogą powstawać m.in. kluby, dyskoteki, puby oraz mogą być świadczone takie usługi, jak jazda konna czy gastronomia. Drzewiecki [1995] podkreśla komplementarność turystyki wiejskiej i jej związek z różnymi rodzajami aktywności rekreacyjnych, jak turystyka zdrowotna, krajoobrazowa i kulturowa. Na szczególną uwagę, jako forma turystyki wiejskiej, zasługuje agroturystyka, której atrakcyjność jest zależna przede wszystkim od walorów środowiska naturalnego oraz od tego, że nie powoduje ona nadmiernej eksploatacji zasobów środowiska przyrodniczego [Kisiel, Białobrzeska, Marks 2000].

---

\* Wykonano w ramach tematu badawczego nr 3 P06S 020 25.

## 2. Metodyka badań

Do oceny przestrzennego zróżnicowania rozwoju turystyki wiejskiej wykorzystano dane GUS. Zebrane informacje dotyczyły liczby obiektów turystycznych zbiorowego zakwaterowania<sup>2</sup>, stopnia wykorzystania miejsc noclegowych oraz liczby turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów. W pracy wykorzystano elementy analizy poziomej (porównanie zbiorczych danych dla obszarów wiejskich między poszczególnymi województwami). Badania zostały przedstawione w ujęciu dynamicznym i dotyczyły zestawień dla lat 2000 i 2004. Tak więc obok przestrzennego zróżnicowania rozwoju turystyki wiejskiej w pracy przedstawiono dynamikę jej rozwoju.

## 3. Wyniki badań

Jednym z elementów oceny przestrzennego zróżnicowania rozwoju turystyki wiejskiej była dynamika zmian liczby obiektów turystycznych zbiorowego zakwaterowania w latach 2000-2004. Najwięcej obiektów turystycznych zbiorowego zakwaterowania i miejsc noclegowych w 2004 r. odnotowano w woj. zachodniopomorskim. Natomiast najmniej takich obiektów, jednocześnie z najmniejszą liczbą miejsc noclegowych, w 2004 r. było w województwach opolskim i świętokrzyskim. Dokonując oceny dynamiki zmian liczby obiektów turystycznych, można stwierdzić, że ich przyrost w latach 2000-2004 miał miejsce jedynie w 2 województwach – łódzkim (o 6 obiektów) i mazowieckim (o 5 obiektów) (tab. 1). W przypadku pozostałych województw zmalała ogólna liczba obiektów. Szczególnie wysoki spadek ich liczby odnotowano w województwach warmińsko-mazurskim (o 48,6%) i zachodniopomorskim (o 68,7%). Zaobserwowana tendencja wskazuje, że znaczna grupa właścicieli obiektów wyrejestrowuje je z ewidencji, szukając w ten sposób oszczędności. Z obserwacji własnych wynika, że właściciele obiektów turystycznych, po ich wyrejestrowaniu, nadal prowadzą działalność, przy czym ma ona charakter nieformalny. Swoje decyzje uzasadniają zwykle krótkim sezonem turystycznym (nadmiar chętnych do zakwaterowania osób w sezonie letnim i brak klientów w pozostałym okresie).

Analizując dynamikę zmian liczby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania w latach 2000-2004, stwierdzono, że była ona dodatnia jedynie na obszarach wiejskich w woj. lubuskim (106,7%). Największy spadek dynamiki liczby miejsc noclegowych miał miejsce w województwach śląskim (53,3%) i warmińsko-mazurskim (59,1%) (tab. 1). Uzyskane wyniki zaprze-

---

<sup>2</sup> Do obiektów turystycznych zbiorowego zakwaterowania zalicza się: hotele i podobne obiekty noclegowe, domy i mieszkania wakacyjne, kempingi turystyczne, przystanie jachtowe, ośrodki zdrowia, młodzieżowe obozy pracy i obozy letnie, centra konferencyjne.

czają powszechnie przyjętym poglądom, że to właśnie walory środowiska przyrodniczego i dbałość o zasoby kultury materialnej są jednym z głównych czynników decydujących o rozwoju turystyki wiejskiej [Dubel 2002]. Trudno jest bowiem uzasadnić znaczny spadek niewykorzystanych miejsc noclegowych w woj. warmińsko-mazurskim, posiadającym wysokie walory środowiska naturalnego.

Innym ważnym czynnikiem decydującym o rozwoju turystyki wiejskiej jest jakość infrastruktury technicznej wsi (stan dróg, poziom usług bytowych). Pod względem tego parametru w woj. warmińsko-mazurskim można zaobserwować znaczne braki.

Ważnym elementem oceny rozwoju turystyki wiejskiej jest udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów. Największy odsetek turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w 2004 r. odnotowano w województwach lubuskim (20,6%), lubelskim (17,7%), dolnośląskim (12,8%) i warmińsko-mazurskim (12,7%), a najmniejszy w kujawsko-pomorskim (4,4%) (tab. 1). Wśród turystów zagranicznych przeważają Niemcy, Rosjanie i Białorusini. Dokonując oceny tendencji rozwojowych turystyki wiejskiej, można zaobserwować, że najliczniej odwiedzanymi przez turystów zagranicznych terenami są województwa ściany zachodniej i wschodniej kraju, co świadczy o rozwoju współpracy transgranicznej. Ważną przyczyną mającą wpływ na udział turystyki zagranicznej jest rozwijający się drobny handel w strefie przygranicznej.

Tabela 1. Dynamika rozwoju turystyki wiejskiej według województw  
(procentowe zmiany wybranych cech w latach 2000-2004)

| Wyszczególnienie    | Dynamika zmian w latach 2000-2004<br>liczby: |                       | Udział turystów zagranicznych<br>w ogólnej liczbie<br>korzystających z noclegów<br>w obiektach turystycznych |
|---------------------|----------------------------------------------|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                     | obiektów<br>turystycznych                    | miejsc<br>noclegowych |                                                                                                              |
| Warmińsko-mazurskie | 46,8                                         | 59,1                  | 12,7                                                                                                         |
| Zachodniopomorskie  | 68,7                                         | 74,9                  | 11,3                                                                                                         |
| Podkarpackie        | 72,7                                         | 77,9                  | 6,0                                                                                                          |
| Świętokrzyskie      | 74,7                                         | 77,2                  | 5,1                                                                                                          |
| Dolnośląskie        | 75,8                                         | 76,3                  | 12,8                                                                                                         |
| Śląskie             | 75,8                                         | 53,3                  | 4,8                                                                                                          |
| Wielkopolskie       | 78,1                                         | 82,6                  | 8,0                                                                                                          |
| Kujawsko-pomorskie  | 79,7                                         | 83,4                  | 4,4                                                                                                          |
| Pomorskie           | 80,7                                         | 83,0                  | 5,4                                                                                                          |
| Podlaskie           | 85,3                                         | 85,4                  | 12,4                                                                                                         |
| Małopolskie         | 86,2                                         | 89,4                  | 7,0                                                                                                          |
| Lubuskie            | 95,8                                         | 106,7                 | 20,6                                                                                                         |
| Lubelskie           | 97,1                                         | 84,2                  | 17,7                                                                                                         |
| Opolskie            | 98,3                                         | 99,3                  | 5,4                                                                                                          |
| Mazowieckie         | 104,1                                        | 84,7                  | 7,7                                                                                                          |
| Łódzkie             | 105,4                                        | 91,6                  | 7,9                                                                                                          |

Źródło: [Charakterystyka... 2005].

W latach 2000-2004 odnotowano wzrost poziomu korzystania z noclegów w siedmiu województwach. Informacje wynikające z tab. 2 wskazują, że pod względem analizy liczby korzystających z noclegów zdecydowanie przodowały województwa środkowej Polski. W porównaniu z 2000 r. zmniejszenie liczby korzystających z noclegów było cechą charakterystyczną województw Polski północnej. Przyczyn omawianego stanu można upatrywać m.in. w aktywności samorządów lokalnych. Jak zauważa Kłodziński [2002], o atrakcyjności turystycznej regionów decydują nie tylko walory środowiska naturalnego. Duże znaczenie, w opinii autora, mają samorządy lokalne, które zwracają uwagę na renowację zabytków, podnoszenie estetyki miasteczek i wsi, gdzie przebywają turyści, i często inicjują nowe atrakcje turystyczne.

Wzrost liczby noclegów na obszarach wiejskich odnotowano w omawianym okresie w woj. mazowieckim (108,4%). W pozostałych województwach nastąpił spadek liczby udzielonych noclegów. Z obserwacji własnych wynika, że głównymi odbiorcami usług są mieszkańcy dużych miast oraz że przemieszczając się po kraju, korzystają oni w największym zakresie z obiektów turystycznych zlokalizowanych w sąsiedztwie dużych aglomeracji miejskich.

Tabela 2. Zmiany liczby korzystających z noclegów i udzielonych noclegów oraz stopnia wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych na obszarach wiejskich w latach 2000-2004 (w %, 2000 r. = 100%)

| Województwo         | Zmiany w latach 2000-2004 liczby:                   |                                                | Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych |
|---------------------|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|
|                     | korzystających z noclegów w obiektach turystycznych | udzielonych noclegów w obiektach turystycznych |                                                                    |
| Śląskie             | 71,4                                                | 68,3                                           | 24,8                                                               |
| Podkarpackie        | 82,2                                                | 97,2                                           | 31,6                                                               |
| Warmińsko-mazurskie | 88,5                                                | 72,0                                           | 27,0                                                               |
| Pomorskie           | 91,8                                                | 80,1                                           | 30,5                                                               |
| Podlaskie           | 94,9                                                | 85,6                                           | 27,4                                                               |
| Zachodniopomorskie  | 98,3                                                | 84,8                                           | 46,8                                                               |
| Kujawsko-pomorskie  | 100                                                 | 82,3                                           | 30,9                                                               |
| Lubuskie            | 100                                                 | 99,7                                           | 30,6                                                               |
| Opolskie            | 103,2                                               | 76,8                                           | 16,2                                                               |
| Świętokrzyskie      | 107,6                                               | 87,7                                           | 25,7                                                               |
| Wielkopolskie       | 110,4                                               | 83,6                                           | 25,3                                                               |
| Dolnośląskie        | 114                                                 | 93,9                                           | 26,8                                                               |
| Małopolskie         | 114,6                                               | 88,0                                           | 26,1                                                               |
| Lubelskie           | 116,1                                               | 88,6                                           | 29,7                                                               |
| Łódzkie             | 120,9                                               | 97,4                                           | 29,6                                                               |
| Mazowieckie         | 138,2                                               | 108,4                                          | 26,6                                                               |

Źródło: [Charakterystyka... 2005].

Analizując stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych, zauważono, że zaledwie w pięciu województwach poziom wykorzystania miejsc był wyższy niż 30% (tab. 2). Wynik ten świadczy więc o tym, że praktycznie we wszystkich województwach w kraju istnieją znaczne, ale bardzo słabo wykorzystane, zasoby infrastruktury turystycznej na obszarach wiejskich. Przyczyn zaistniałej sytuacji można upatrywać w zbyt ubogiej ofercie produktów turystycznych oraz w braku pomysłów na atrakcyjną ofertę, która przyciągnie klientów [Kurtyka 2005].

#### 4. Wnioski

Analiza rozwoju turystyki wiejskiej w Polsce wskazuje, że pod względem liczby obiektów turystycznych i miejsc noclegowych zdecydowanie lepiej wypadają województwa Polski środkowej. Najgorzej natomiast w przypadku tej analizy przedstawia się sytuacja w województwach Polski północnej.

Pod względem liczby turystów zagranicznych najkorzystniej wypadły województwa ściany zachodniej i wschodniej kraju. Drobnny handel, różnorodność kulturowa i etniczna oraz wspólna tradycja są czynnikami decydującymi o atrakcyjności obszarów przygranicznych dla turystów zagranicznych.

Mała dynamika wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych wskazuje, że wypoczynek na wsi nie cieszy się dużym zainteresowaniem turystów lub, co wydaje się bardziej prawdopodobne, usługi związane z udzielaniem zakwaterowania turystom mają charakter usług niewidencjonowanych. Wyniki te dowodzą, że na obszarach wiejskich istnieje znaczny, ale nie wykorzystany przez ich mieszkańców potencjał turystyczny.

#### Literatura

- Charakterystyka obszarów wiejskich w 2004 r.*, GUS, US w Olsztynie, Olsztyn 2005, maszynopis.
- Dubel K., *Przyrodnicze i kulturowe uwarunkowania rozwoju agroturystyki*, [w:] *Agroturystyka w teorii i praktyce*, UWM, Olsztyn 2002.
- Drzewiecki M., *Agroturystyka, założenia-uwarunkowania-działania*, Instytut Wydawniczy „Świadectwo”, Bydgoszcz 1995.
- Kisiel R., Białobrzaska R., Marks R., *Rola i miejsce agroturystyki w ekorozwoju wsi*, Roczniki Naukowe SERiA, t. 2, z. 2, 2000.
- Kłodziński M., *Rola turystyki w rozwoju obszarów wiejskich*, IX Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne Złotów, KCDRRiOW, Kraków 2001.
- Kurtyka I., *Produkty turystyki wiejskiej w Górach Stołowych*, Roczniki Naukowe SERiA, t. 7, z. 4, Warszawa-Poznań 2005.
- Młynarczyk K., Marks M., *Agroturystyka w teorii i praktyce*, UWM, Olsztyn 2002.
- Połucha I., Młynarczyk K., Marks E., *Kształtowanie środowiska w ramach turystyki wiejskiej – zagrożenia i sposoby ochrony walorów przyrodniczych*, [w:] *Agroturystyka w teorii i praktyce*, UWM, Olsztyn 2002.

**RURAL TOURISM IN POLAND  
– DEVELOPMENT TENDENCIES ESTIMATION  
ON THE BASIS OF CHOSEN CHARACTERISTICS**

**Summary**

The main objective of this research is to recognize differentiation of rural tourist development. The survey proved that central Poland has more places for tourists. The paper presents also the changes in number of foreign tourists. The highest number of tourists visit west and east Polish provinces. Most of them are Germans, Russians and Lithuanians. In Poland the most effective are mazowieckie and lodzkie voivodeships because they use all beds in more than 30 per cent.